

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ РІДНОЇ МОВИ

Зоя Митяй

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У статті проаналізовано сучасні підходи до методики викладання мови, де велике значення надається розв'язковій усній та писемній мовленню, мовній культурі особистості. Комунікативний підхід передбачає ефективну методику вироблення навичок спілкування. Серед напрямів роботи вчителя-словесника є комунікативний складник, що програмує оволодіння загальними способами мовлення, необхідними для спілкування. Основною одиницею зв'язного мовлення є розгорнуте висловлювання, текст. Одним з традиційних для школи видів роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів є переказ, що має методичну історію та різнобічне методичне забезпечення. Такий вид роботи, будучи засобом навчання й перевірки знань і вмінь, дає змогу одночасно оцінити рівень мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенції.

Ключові слова:

комунікативний підхід; компетентність; компетенції, усне й писемне мовлення; переказ; мовна грамотність.

Аннотация:

Митяй Зоя. Коммуникативный подход к изучению родного языка.

В статье проанализированы современные подходы к методике преподавания языка, где большое значение уделяется развитию устной и письменной речи, языковой культуре личности. Коммуникативный подход предусматривает эффективную методику выработки навыков общения. Среди направлений в работе учителя-словесника выделяется коммуникативная составляющая, программирующая овладение обобщенными способами речи, необходимыми для общения. Основной единицей связной речи является развернутое высказывание, текст. Одним из традиционных для школы видов работы по развитию связной речи учащихся есть изложение, что имеет методическую историю и разностороннее методическое обеспечение. Такой вид работы, будучи средством обучения и проверки знаний и умений, позволяет одновременно оценить уровень языковой, речевой и коммуникативной компетенции.

Ключевые слова:

коммуникативный подход; компетентность; компетенции; устная и письменная речь; перевод; языковая грамотность.

Resume:

Mytiai Zoia. Communicative approach to the study of the native language.

The article analyzes contemporary approaches to the methodology of teaching the language, which attaches great importance to the development of oral and written speech, the linguistic culture of the individual. The communicative approach involves an effective methodology for developing communication skills. Among the directions in the work of the teacher-translator is a communicative component that is programmed to master the generalized modes of communication which are necessary for communication. The basic unit of coherent speech is the expanded statement, the text. One of the traditional types of work for the development of coherent speech for students is an exposition with its methodological history and versatile methodological support. This type of work, being a means of training and testing knowledge and skills, allows you to simultaneously assess the level of language, speech and communicative competence.

Key words:

communicative approach; competence; competences, oral and written speech; translation; linguistic literacy.

Постановка проблеми. У реалізації завдань трансформації освіти України пріоритетна роль належить українській мові, яка, як слушно зауважує Л. Паламар, є важливим показником життєздатності й духовності нашого народу, найістотнішим чинником самовиявлення й світосприймання нації [12]. Цілком правомірним є визнання того, що мова є головним знаряддям здобуття знань. Загальноосвітній і культурний рівень будь-якої нації визначається рівнем освіти.

Мовна освіта в Україні спрямована на виховання людини, яка вільно володіє літературною мовою в усіх сферах суспільного життя в Україні. Освітня політика XXI століття спрямована на переосмислення ціннісних орієнтирів, про що свідчать важливі документи («Про освіту», «Національна доктрина розвитку освіти» та інші). Такий процес не випадковий, цілком закономірний і вказує на те, що загальноосвітній і культурний рівень нації визначається рівнем освіти, розвитком мови, яка повинна стати тим об'єднувальним фактором, що виведе нашу державу на рівень країн з високорозвиненою освітою, наукою, культурою.

Уміння сприймати, розуміти почуте або прочитане, викладати його зміст, точно формулювати думку, висловлювати її в усній чи писемній формі можуть бути сформовані лише на основі розвитку мислення й мовлення, що є основою навчання мови, починаючи з 1-го класу. Знання державної мови, як відомо, є конституційним обов'язком кожного громадянина України, і досконале володіння нею створює умови для повноцінного високоінтелектуального розвитку особистості, участі її в різних сферах суспільно-політичного, адміністративно-господарського, культурного життя нашої держави [2, с. 42].

Завданням учителя-філолога є не лише підвищення рівня знань з мови, а й забезпечення вільного мовлення й стимулювання саморозвитку та самовдосконалення учнів, що спонукає до реформування навчального процесу з мови. Настав час активного пошуку нових, більш ефективних, методів викладання. Незаперечним фактом є те, що традиційні методи навчання української мови в загальноосвітній школі повинні пов'язуватися з новими вимогами сьогодення.

У наш час у лінгвістиці й методиці значна увага приділяється теорії масової комунікації,

психологічній теорії мовного спілкування. Тому функціонально-комунікативний підхід до вивчення мови стає домінантним на всіх рівнях освіти не лише в Україні, а й у всьому світі. Саме тому в новому підході до методики викладання мови велике значення надається розвиткові усного та писемного мовлення, мовній культурі особистості.

Основна мета навчання рідної мови, актуальність якої підкреслена в чинних програмах, полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватись засобами рідної мови – її стилями, формами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (слухання, читання, говоріння, письмо) [5, с. 3], тобто навчити школярів слухати, говорити, читати й писати (створювати тексти).

У контексті сучасних суспільних вимог і потреб особливо важливим для вчителя-філолога є виховання національно-свідомої, духовно багатой особистості, що вільно володіє мовою в різних сферах суспільного життя. Реалізації всіх поставлених завдань перед учителем успішно сприятиме функціонально-комунікативний підхід до вивчення української мови, оскільки основною функцією мови є комунікативна. Зокрема філософи Ю. Габермас, В. Кульман, П. Ульріх створили вчення про комунікативну етику, де йдеться про те, що комунікація має стати тією інстанцією, за допомогою якої індивіди, діючи комунікативно, мали б змогу спільно обговорювати норми та цінності й дійти згоди щодо їх абсолютності. Лише на основі порозуміння у взаємодії співрозмовників можуть виробитись морально-практичні нормативи. Орієнтуючись на комунікативний підхід, учитель найповніше залучає учня до активної дії в класі. Комунікативний підхід передбачає ефективну методику вироблення навичок спілкування. Комунікативний метод навчання зобов'язує переглянути зміст граматичного матеріалу, його структуру з погляду розвитку всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності, які тісно пов'язані між собою. Тому одним з основних напрямів у роботі вчителя-словесника є комунікативний, що програмує оволодіння узагальненими способами мовлення, необхідними для спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Модель навчальної діяльності конкретизується в методичній системі добору навчального матеріалу, у змісті комплексних вправ і послідовності їх виконання. Зв'язне мовлення розглядається в методиці як особлива галузь роботи з розвитку мовлення – процес говоріння, діяльність мовця, продукт діяльності, текст,

висловлювання. У методичній науці вже склалась певна система проблем у дослідженні розвитку мовлення (М. Рибникова, Г. Ладиженська, І. Синиця, С. Чавдаров, О. Беляєв, М. Пентиліук, П. Кордун та ін.). Учителі й дотепер використовують посібники Д. Кравчука «Творча робота з української мови в IV–VIII класах», М. Стельмаховича «Система роботи з розвитку зв'язного мовлення в 4–8 класах», В. Мельничайка «Творчі роботи на уроках української мови», М. Пентиліук «Культура мови і стилістика» тощо.

Основною одиницею зв'язного мовлення є розгорнуте висловлювання, текст. Методисти розглядають його як мовленнєву діяльність учня і як наслідок цієї діяльності. Теоретичною основою зв'язного мовлення є відомості про текст, його структурні елементи, типи і стилі мовлення. Актуальність теми зумовлена новими завданнями, що постали перед сучасною школою, – формування в учнів умінь самостійно будувати усні й письмові висловлювання різних жанрів, які необхідні їм у процесі навчання й у майбутній діяльності.

Одним з традиційних для школи видів роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів є переказ, що має методичну історію й різномічне методичне забезпечення. Такий вид роботи, будучи засобом навчання й перевірки знань і вмінь, дає змогу одночасно оцінити рівень мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенції.

У науковій, методичній і навчальній літературі останніх років відображається й нове для науки питання: як використовувати в навчанні усного й писемного монологічного зв'язного мовлення текст і його елементи. Інтерес лінгвістів до питань дослідження тексту відображає характерну для сучасного етапу розвитку мовознавства тенденцію переходу від навчання мови як абстрактної системи до дослідження її функціонування як засобу комунікації.

Основою формування умінь і навичок зв'язного мовлення є сукупність понять з лінгвістики тексту та стилістики, що стали визначальними в сучасній програмі з мови. Учитель, який прагне добре організувати роботу над розвитком мовлення учнів, повинен бути обізнаний не лише з найновішими досягненнями психолінгвістики, зокрема психології усного та писемного мовлення, вікової та педагогічної психології, інформатики, ораторського мистецтва, педагогіки, а й, звичайно, з лінгвістики тексту [6, с. 42].

Формулювання цілей статті. Мета роботи полягає в дослідженні методів опрацювання текстів на уроках зв'язного мовлення. Досягнення цієї мети передбачає виконання

таких завдань: з'ясувати етапи роботи над структурою тексту переказу на уроках зв'язного мовлення; схарактеризувати методи роботи над різними типами переказів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед завдань сучасної школи надзвичайно важливим у викладанні рідної мови є підвищення мовленнєвої культури учнів, формування в них навичок комунікативної діяльності в будь-якій сфері життя. Особливої ваги це питання набуває в школах нового типу, покликаних виховувати всебічно розвинену соціально активну особистість, здатну розв'язувати найскладніші питання суспільства на сучасному етапі його розвитку. Цим зумовлено висунування в новій шкільній програмі з української мови мовленнєвої змістової лінії на перший план.

У шкільній практиці предмет аналізу становлять вихідні тексти, тобто вони є моделлю для вироблення навичок творення похідних текстів.

Проблема тексту в зв'язку з навчанням зв'язного мовлення – важлива і принципова; оскільки текст є основною одиницею висловлення. Тому знання структури тексту, його теми, зв'язків для написання переказів різних жанрів, для навчання мовного спілкування (монологічного й діалогічного) є закономірною потребою сьогодення.

Найпоширеніші в системі розвитку зв'язного мовлення – це тексти переказів, що базуються на імітації певних рис вихідного тексту, відтворюють характерні риси композиційно-образної і лінгвостилістичної манери письменника. Переказ – це підготовча ланка до самостійного письма, написання творів, створення власних аналогічних висловлювань. Працюючи над переказами різних текстів, учні збагачуються прекрасними зразками висловлювань, засвоюють правила побудови текстів різних жанрів, стилів і типів мовлення. У процесі роботи над переказом збагачується мовний запас учнів, розвивається вміння вживати слова в точному значенні й користуватись різноманітними засобами мови для вираження певного змісту.

Робота з розвитку зв'язного мовлення – складник багатопланової навчальної діяльності, що реалізується спеціально й у зв'язку з вивченням шкільного курсу (граматики, словотворення, правопису тощо) для оволодіння учнями мовними нормами (орфоепічними, лексичними, морфологічними, синтаксичними), а також вміннями висловлювати свої думки в усній і писемній формі, користуючись потрібними мовними засобами відповідно до мети, змісту мовлення й умов комунікації. Реалізується вона поетапно: 1) у процесі

засвоєння основ науки про рідну мову; 2) на спеціальних уроках з розвитку зв'язного мовлення. Ці етапи взаємопов'язані й взаємозумовлені структурою та змістом чинної програми з мови, що складається з трьох частин.

Здійснюється робота над розвитком мовлення, як відомо, у трьох напрямках: 1) оволодіння нормами літературної мови; 2) збагачення словникового запасу й розвиток граматичної будови мовлення учнів; 3) формування умінь і навичок зв'язного мовлення (оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності).

Шкільна програма не визначає змісту роботи над мовними нормами – зразковими варіантами мовних одиниць. Їх усвідомлення відбувається практичним шляхом у процесі засвоєння основного курсу рідної мови, тобто під час вивчення фонетики, лексики, словотвору, морфології, синтаксису, а також у процесі розвитку зв'язного мовлення. У підручниках, як і в програмі, наводяться далеко не всі мовні норми, необхідні для засвоєння на уроках мови.

Успішне оволодіння нормами літературної мови може бути забезпеченим тоді, коли процес засвоєння їх буде свідомим, коли враховуватимуться всі рівні мови й буде встановлений систематичний контроль над точністю, змістовністю, логічністю, багатством, виразністю, тобто правильністю мислення учнів.

Збагачення мовлення школярів лексичними та граматичними засобами відбувається систематично й цілеспрямовано на кожному уроці під час засвоєння відповідних розділів. Здійснюється така робота не лише для формування точного, виразного мовлення, а переважно для того, щоб виховати в школярів потребу вибирати найбільш доцільні для кожного конкретного випадку мовні засоби, бо різні умови й мета спілкування вимагають неоднакових засобів мовленнєвого вираження.

У процесі реалізації мовленнєвої діяльності учні дають зв'язні відповіді на поставлені запитання, виконують творчі роботи. Результатом цієї діяльності є текст (продукт мовлення), що використовується як синонім до слова «висловлювання» (переважно писемного).

Робота з розвитку мовлення учнів забезпечує тісний зв'язок лінгвістичної теорії з практикою і ґрунтується на опрацюванні текстів різних стилів і типів мовлення, на аналізі їх змісту, структури й мовних засобів. Як об'єкт лінгвістики *текст* (лат. *textum* – тканина, поєднання, в'язь) є функціонально завершеним мовним цілим, основне завдання якого визначається певною метою мовленнєвої діяльності. Для тексту характерна зв'язність, що відображає єдність фонетичних, лексико-семантичних, граматичних засобів

з урахуванням їх функціонально-стилістичного навантаження, комунікативне спрямування (мету, сферу спілкування), композиційну структуру, зміст та внутрішній смисл (тему й основну думку) [7, с. 27]. Загальновідомо, що основою будь-якого тексту є його семантика, пов'язана насамперед з такими поняттями, як: тема (те, про що розповідається у висловлюванні), зміст (конкретна реалізація теми) та ідея (головна думка твору). Правильно оформлений текст завжди відрізняється цілісністю теми, змісту й головної думки. У ньому теза виражається через систему інших думок (суджень), їхню послідовність і взаємозв'язок.

Згідно з програмою [14], робота над засвоєнням структурно-семантичної площини тексту повинна проводитися після того, як у п'ятикласників, починаючи зі вступного уроку, буде сформовано уявлення про спілкування й мовлення, адресата мовлення. Так, для розрізнення понять «тема» та «ідея» в 5 класі варто провести спостереження над текстом. У з'ясуванні поняття семантики тексту важливим є розмежування значення й змісту, а також визначення семантичного наповнення художнього тексту. При цьому слід розмежовувати два основні його складники – змістовий і значеннєвий. Перший з них є широким поняттям і допомагає схарактеризувати цілісний текст, тоді як другий (значення) – лише компонент змісту. На думку Т. Мельник, на структуру текстів впливає не лише сума його контекстів, а й екстралінгвальні, позатекстові чинники.

Текст як вища форма реального вияву комунікативної сутності мови має свою мікро- і макросемантику. Остання формується внаслідок відповідного розподілу інформації на всій глибині тексту й складної взаємодії його структурних одиниць на семантичному рівні. З семантичною і структурною організацією тексту органічно пов'язана його стильова визначеність. Відрізок тексту, більший чи менший за обсягом, структурно й за змістом замкнений, має певну свою стильову маркованість, характеризується набором стильових ознак, які, крім усього, відіграють ще суттєву роль у забезпеченні цілісності тексту.

Традиційна текстолінгвістика зосереджена на формально-граматичній характеристиці тексту. Розроблення типології текстових категорій сприяло дослідженню семантики тексту як цілісної, концептуальної та інформативної одиниці. Поглиблення семантичного аналізу тексту відбувається завдяки застосуванню когнітивного підходу з використанням концептуального аналізу в текстах, однак питання щодо вивчення семантики тексту

залишається відкритим. Особливу увагу слід звернути на семантику цілісного тексту. «Текстолінгвістика, ґрунтуючись на засадах сучасних методологічних настанов, прямує до цілісного аналізу тексту, зокрема семантичних аспектів його організації», – слушно зауважує З. Митяй [11, с. 154].

Комунікативно-функційний підхід, який покладено в основу навчання рідної мови, пріоритетним вважає розвиток умінь і навичок мовленнєвої діяльності, а робота над мовною теорією, формування знань і вмінь з мови підпорядковуються питанням розвитку мовлення, – твердить Г. Дідук [4, с. 2]. Тому призначення мовленнєвої змістової лінії полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування й удосконалення вмінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, читанні, говорінні, письмі. Реалізувати її зміст слід як на спеціальних, так і на аспектних уроках.

Лінгвістичний аналіз тексту забезпечує комунікативний і функціонально-стилістичний підходи до навчання мови: аналізуючи текст, учні засвоюють його комунікативні ознаки (роль у спілкуванні), стилістичну належність і функції мовних одиниць. Вивчення української мови в загальноосвітній школі спрямовано на формування в учнів спеціальних компетенцій (мовної, мовленнєвої, комунікативної) правильно передавати думки в усній чи писемній формі, тобто компонувати текст. Тому наукову основу розвитку зв'язного мовлення становить теорія лінгвістики тексту. Учитель, який прагне систематично й цілеспрямовано розвивати мовлення школярів, повинен бути обізнаний з найновішими досягненнями лінгвістики і, враховуючи їх, організувати роботу над засвоєнням способів творення тексту, зв'язку його частин, частотності вживання одиниць різних рівнів мови залежно від стилю мовлення, відповідно до життєвих ситуацій, з урахуванням тенденцій емотивності або виражальних можливостей мовних елементів висловлення.

Навчити дітей сприймати складне синтаксичне ціле можна лише практичним шляхом – через вироблення навичок його аналізу. Тому аналіз тексту повинен посісти провідне місце в системі вивчення всього курсу мови.

Для оволодіння зв'язним мовленням важливо вміти вдало поєднувати структурні компоненти висловлювання. Тому вчителю необхідно знати, що різні типи текстів (залежно від функціонального призначення) мають різні відношення між компонентами (часові, означальні, причинно-наслідкові) і різні способи встановлення зв'язків між частинами

складного цілого, основою якого є специфічно об'єднані речення.

У логіці таким значенням відповідають судження. Однак кількісний склад речень і суджень у тексті може бути різний, що залежить від його загальносмыслового значення. Кожне значення має суб'єкт і предикат і характеризується структурною завершеністю. При цьому суб'єкт зазвичай містить у собі відомі знання про предмет (тема), а предикат – нові (рема), сформульовані в лінгвістиці як категорії актуального членування мовлення, руху думки від речення до речення.

Закономірно, що розвиток думки можливий лише за умов розгортання чи повтору її в наступному судженні. Унаслідок цього утворюється безперервний, поступовий чи паралельний рух думок, який пов'язує судження в єдине ціле.

Найбільш ефективним способом з'єднання самостійних речень і таким, що найчастіше використовується в шкільних висловлюваннях, є ланцюговий зв'язок. Ланцюговий і паралельний зв'язки у складному синтаксичному цілому реалізуються переважно за допомогою лексичних (повтор, синоніми, займенники) і граматичних (сполучники, сполучні слова, співвідношення видо-часових форм дієслова, порядок розміщення речень тощо) засобів. Вибір відповідного виду зв'язку в основному зумовлюється функціональною спрямованістю висловлювання та індивідуальним стилем автора. Так, коли необхідно виділити якусь думку й відтворити окремі елементи складу попереднього речення, використовується лексичний повтор.

Крім лексичних засобів, у текстах можуть використовуватись граматичні засоби зв'язку речень. Найбільш поширені з них сурядні, підрядні причинові, часові, умовні, мети, порівняльні, допустові сполучники та сполучні слова, прийменники, порядок слів, видо-часові форми дієслів-присудків у сусідніх реченнях.

У розгорнутих текстах (що складаються з кількох складних синтаксичних цілих) використовується і складніший паралельний зв'язок речень, особливо тоді, коли між компонентами висловлювання зберігаються причиново-наслідкові відношення. При цьому в тканину тексту вводяться різноманітні відношення (часові, означальні), які можуть бути передані в тексті шляхом приєднання речень у лінійному порядку, що дає можливість відтворювати послідовність ситуації. Епізодична, випадкова робота над засобами зв'язку компонентів тексту, як доводить вчительська практика, малоєфективна. Необхідно систематизувати, удосконалювати мовлення школярів у цьому напрямі.

Прищеплення учням смаку до спостережень над сполучуваністю речень у тексті (структурах) є запорукою успішного розвитку їхнього зв'язного мовлення й підготовки до самостійних письмових робіт. Уявлення школярів про текст розширюється під час вивчення стилів мовлення в певних мікрожанрах – описі, розповіді, роздумі [9, с. 18]. За допомогою переказів здійснюється навчання школярів сприйняття й відтворення текстів різних типів і стилів мовлення [2, с. 32]. За правильною організації роботи, переказ навчає школярів цілеспрямовано сприймати мовлення на слух, запам'ятовуючи не тільки зміст висловлення, а і його мовну форму. Питання учнівського твору розглядали такі українські методисти, як Т. Донченко, О. Тесля, В. Цимбалюк, Б. Степанишин, Є. Пасічник та ін.

Дискусії насамперед точаться навколо таких проблем: Як навчити писати твори? Як класифікувати твори? Які слід висувати вимоги до творів? Наведемо дві позиції щодо «як навчити». Т. Донченко пише: «Найкраще, я вважаю, вчити на зразках, а не на розмірковуваннях про різні види письмових творів»; методист радить ознайомлювати учнів «з письмовими роботами колишніх випускників своєї та інших шкіл» [5, с. 3]. Б. Степанишин заперечує: «Гарні твори повинні наче самі виникнути під впливом певних умов, заздалегідь продуманих і підготовлених, а не з'явитись унаслідок вимог чи суто організаційних заходів. Типовий недолік творів – це масове списування й мізерна питома вага власної учнівської творчості. Твір учня – це найскладніший вид його діяльності з літератури». Уміння писати твір – це вміння переконливо, логічно, образно викладати свої думки. Мета написання твору: виявити рівень обізнаності учнів з певною темою (проблемою); з'ясувати ставлення учнів до певної проблеми; навчити учнів логічно, стисло, образно, грамотно будувати висловлювання, дотримуючись певного стилю мовлення; поглиблювати грамотність і культуру мовлення учнів через вироблення навичок застосування в творі знань з орфографії, морфології, синтаксису, лексики тощо; розвивати навички використання в творі прямої та непрямої мови, цитат, діалогу; розвивати спостережливість, пам'ять, свідоме ставлення до роботи, уміння користуватись додатковими джерелами; закріплювати навички організації праці під час написання твору. Робота з розвитку мовлення учнів забезпечує тісний зв'язок лінгвістичних теорій з практикою і ґрунтується на опрацюванні текстів різних стилів і типів мовлення, на аналізі їх змісту, структури й мовних засобів.

Висновки. Найпоширенішими в системі розвитку зв'язного мовлення є тексти переказів,

які ґрунтуються на імітації певних рис вихідного тексту, відтворюють характерні риси композиційно-образної і лінгвостилістичної манери письменника. Переказ – це підготовча ланка до самостійного письма, написання творів, створення власних аналогічних висловлювань. Працюючи над переказами різних текстів, учні збагачуються прекрасними зразками висловлювань, засвоюють правила побудови текстів різних жанрів, стилів і типів мовлення. Навчаючи школярів писати докладні перекази, потрібно насамперед вчити запам'ятовувати висловлювання, зберігати його в пам'яті. Цьому сприяє змістовий і типологічний аналіз тексту (виділяти типи мовлення; аналізувати добір мовних засобів; схематично фіксувати структуру тексту). Виконати операцію розчленування тексту допомагають знання про будову тексту, наявність у ньому різних типологічних фрагментів мовлення, відповідний добір мовних засобів, знання про засоби зв'язку цілого тексту та його фрагментів. Складання схеми, що відображає типологічну будову тексту, допомагає запам'ятати структуру висловлення й дібрати мовні засоби у відповідних фрагментах тексту, а також докладно відтворити текст.

Письмовий переказ вихідного тексту потребує від учнів орфографічних, пунктуаційних навичок і мовленнєвих умінь. Комплексні уміння, пов'язані з переказом, передбачають: розуміння тексту, з усвідомленням його теми та основної думки, логіку викладу, провідний тип мовлення, запам'ятовування конкретних фактів, послідовність викладу матеріалу; усвідомлення індивідуального стилю автора; оформлення тексту у вигляді автономного висловлювання.

Усі ці вміння розвиваються під час проведення всіх видів переказів. Підвищення статусу переказу потребує від учителя особливої уваги до роботи над ним у період усього навчання української мови з п'ятого по одинадцятий клас.

Отже, мовна освіта в Україні передбачає вдосконалення технологій навчального процесу. Зважаючи на те, що роль української мови в нашому суспільстві значно зросла, мовна й мовленнєва компетенції учнів ґрунтуються на усвідомленні основної функції української мови – комунікативної, яка забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв і впливає на їхній духовний розвиток.

Список використаних джерел

1. Беляев О. М., Мельничайко В. Я., Пентиліук М. І. та ін. Методика вивчення української мови. Київ: Радянська школа, 1987. 245 с.
2. Бондарчук Л. І. Методику підказує текст. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 2. С. 4–6.
3. Гайовий Л. А. Ритмомелодика художнього тексту. *Мовознавство*. 2004. № 1. С. 17–19.
4. Дідук Г. І. Проблема інтеракції комунікативно-функціонального і компетентісно-орієнтованого підходів у чинних програмах і підручниках. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. Лінгводидактика*. 2007. № 9. С. 194–199.
5. Донченко Т. Як готувати учнів до переказу. *Українська мова і література в школі*. 2001. № 1. С. 3–4.
6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови: навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 311 с.
7. Ковальчук О. Виховання в учнів відчуття тексту. *Дивослово*. 1996. № 5-6. С. 18–20.
8. Лазебник Ю. Спілкування текстом. *Мовознавство*. 1999. № 1. С. 78–85.
9. Мельничайко В. Я. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: завдання і методи. *Теорія і практика літературного аналізу художнього тексту*. Тернопіль: Лілея, 1997. С. 26–60.
10. Митяй З. О. Семантичні аспекти організації цілого тексту. *Українознавчий альманах*. 2012. Вип. 9. С. 154–157.
11. Паламар Л. М. Функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук. Київ, 1997. 48 с.
12. Пентиліук М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості у євроінтеграційному контексті. *Українська мова та література в школі*. 2010. № 2. С. 2–8.

References

1. Bieliaev, O. M., Melnychaiko, V. Ya., Pentuliuk, M. I. et al (1987). *Methodology of learning the Ukrainian language*. Kyiv: Radianska shkola. [Ukrainian]
2. Bondarchuk, L. I. (2002). The text prompts methodology. *Ukrainian language and literature in school*, 2, 4–6. [in Ukrainian]
3. Haiovy, L. A. (2004). Rhythm-melodics of the literary text. *Movoznavstvo*, 1, 17–19. [in Ukrainian]
4. Diduk, H. I. (2007). The problem of interaction of communicative-functional and competence-oriented approaches in current curricula and textbooks. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Pedahohika. Lingvodydaktyka*, 9, 194–199. [in Ukrainian]
5. Donchenko, T. (2001). How to prepare pupils for retelling. *Ukrainian language and literature in school*, 1, 3–4. [in Ukrainian]
6. Karanska, M. U. (2005). *Syntax of modern Ukrainian literary language: study guide*. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian]
7. Kovalchuk, O. (1996). Teaching students a sense of the text. *Dyvoslovo*, 5-6, 18–20. [in Ukrainian]
8. Lazebnyk, Yu. (1999). Communicating with text. *Movoznavstvo*, 1, 78–85. [in Ukrainian]
9. Melnychaiko, V. Ya. (1997). *Linguistic analysis of the literary text: tasks and methods. Theory and practice of the literary analysis of the text*. Ternopil': Lileia, 26–60. [in Ukrainian]
10. Mytai, Z. O. (2012). Semantic aspects of organization of the whole text. *Ukrainian language and literature in school*. Issue 9, 154–157. [in Ukrainian]
11. Palamar, L. M. (1997). *Functional-communicative principle of forming a language personality: abstract of thesis*. [in Ukrainian]
12. Pentyluk, M. (2010). Competence approach to the formation of a language personality in a Euro-integration context. *Ukrainian language and literature in school*, 2, 2–8. [in Ukrainian]

13. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-12 класи. Київ: Ірпін', 2005. 205 с.

13. Ukraïnska mova (2005). *Curriculum for general education institutions. Forms 5-12*. Kyiv: Irpin'. [in Ukrainian]

Рецензент: д.філософ.н., професор Молодиченко В.В.

Відомості про автора:

Митяй Зоя Олегівна
mzo63719@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i20.2445

*Матеріал надійшов до редакції 05. 05. 2018 р.
Прийнято до друку 30. 05. 2018 р.*

Information about the author:

Mytiai Zoia Olehivna
mzo63719@gmail.com

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi:

*Received at the editorial office 05. 05. 2018.
Accepted for publishing 30. 05. 2018.*